

Posudek habilitační práce Daniela Nemravy

Snivci a trosečníci:

Reprezentace (bez)moci v současném latinskoamerickém románu

Monografie Mgr. Daniela Nemravy, Ph.D., předložená k habilitačnímu řízení, se zaměřuje na aktuální a žádané téma vztahu literatury a politiky, konkrétně spojené s romány pěti současných hispanoamerických spisovatelů. Vyrovnává se s ním však s mimořádnou promyšleností a teoretickou bází, v níž je patrné dlouhodobé zaujetí pojednávanými otázkami.

Obecná první část práce je rozsáhlejší, než by pro teoretické východisko interpretací bylo nezbytné (asi třetina textu). Svědčí o autorově důkladnosti a zájmu o aktuální teoretické diskuse, zaměřené na otázky literární reprezentace a nové pojmy v rámci postmodernismu. Daniel Nemrava resumuje různorodé přístupy, jak vyhovují jeho interpretačním záměrům (Benjamin, Bachtin či Frye vedle Rortyho, Deleuze, Guatariho aj.); přepínání mezi různými způsoby myšlení mi připadá místy zkratkovité. V každém případě je ovšem autor čte a zapojuje do vlastního výkladu s porozuměním. Podstatné je, že teoretické pasáže jsou později skutečně využity při konkrétní interpretaci románů; platí to, sympaticky, více o starší myšlenkové tradici, zejména o pojetí alegorie Waltera Benjamin a o jeho myšlenkách o vypravěči. Alegorie je zde nahlédnuta nikoli jako statický protiklad k symbolu, nýbrž jako fragmentární proměnlivý prostředek spjatý s melancholií: viděním světa v jeho a v naší vlastní nedokonalosti a nemožnosti poznání, „ztroskotávání čtení“. Daniel Nemrava nápaditě shledává využití alegorie pro fragmentární příběhy zasažené „nemožností vyprávět“ právě v současné hispanoamerické próze. Podobně je jak v teoretických kapitolách, tak v rozborech děl zdůrazněna ironie a parodie jako druhá poloha problematičnosti světa a vyprávění.

V kapitole věnované literárněhistorickému kontextu přichází poněkud zkratka tzv. boom hispanoamerické prózy, u něhož i stručná charakteristika mohla být hlubší, aby bylo více patrné, s jakou poetikou se vlastně konfrontovala mladší generace (postboom). Zjednodušeně působí důraz na úpadek boomu v první polovině sedmdesátých let. Jak bývá v periodizačních panoramatech běžné, vzniká dojem střídání generací či proudů, bez zřetele k pokračující (dobré) tvorbě starších spisovatelů. Zejména mohla být věnována pozornost sérii jejich románů o diktátorovi právě z první půli sedmdesátých let, která se těsně vztahuje k tématu práce: naznačila by složitější generační a žánrové vztahy s pozdějšími romány o diktatuře, které bude autor dále analyzovat (i tak kompozičně originální vrcholné dílo jako *Já, nejvyšší* Roy Bastose je zmíněno jen zcela letmo v poznámce pod čarou). Ze zkoumání boomu, postboomu,

postmodernismu autor vyvozuje „závěr, že všechny tyto tendence jsou téměř bez výjimky do značné míry determinovány politicko-ekonomickou situací“ (s. 99). Je to myslím krátké spojení, například „nová hispanoamerická próza“ zdaleka nezačíná až po kubánské revoluci. Otázka vztahu literatury k mimoliterárnímu, aktuálnímu světu se v teoretickém úvodujevila méně přímočaře a také později v interpretacích románů se bude zkušenost spisovatele s diktaturou a represí nahlížet spíše jako předpokladová vrstva než jako determinující faktor. V celé práci je více či méně patrné, že autora více zaujaly dobové proměny než literární tradice (k níž patří i „tradice přeryvů“, jak ji nazval Octavio Paz). Souzní to se zájmem o aktuálnost témat ve vědě i v literatuře.

Interpretace pěti románů vyniká spojením profesionálního teoretického přístupu a múzického smyslu pro mnohoznačnost a atmosféru románů. Výběr děl je dostatečně oprávněný tématem násilí a dopadu represivních režimů na osud postav, od argentinského vězení v *Polibku pavoučí ženy* (1969) Manuela Puiga, jako určitého předchůdce, po prostředí diktatur na Kubě, v Nicaraguyi nebo v Chile v románech z posledních desetiletí: *Barva léta* (1982) R. Arenase, *Nic než stíny* (2002) S. Ramíreze, *Vzdálená hvězda* (1996) R. Bolaña a *Ruský tanečník z Monte Carla* (2010) A. Estéveze. Vztah literatury a politiky je nahlížen z tematického hlediska, ovšem se zřetelem k narativním technikám a s důrazem na fikčnost světa románu (s využitím teoretických reflexí L. Doležela). Interpretace bohatě a nápaditě rozehrává různé významové a stylové roviny textu, například v Puigově románu s citlivostí pro dvojznačnost na hraně umění a kýče, literatury a filmu, iluzí a identit ústřední dvojice postav, apod. Autor ponechává víceméně stranou bezprostřednější intertextové vztahy, avšak věnuje pozornost vzdálenějším kulturním souvislostem, zejména u Arenasova románu v aluzích na antické, biblické či dantovské archetypální obrazy. Ve vztahu k aktuálnímu světu autora průběžně zneklidňuje pojem zkušenosti a meze jejího vyprávění. Nad oscilací stylů od ironie, přes parodii po grotesknost (např. u Ramíreze) v celkovém pohledu dominuje alegorie a melancholické vidění: marnost divadla světa a bezmoc slov, jak ji u Bolaňovy *Vzdálené hvězdy* shrnuje Parrovo hořké motto o „pomstě slov“.

Vlastní jazyk autora je vysoce odborný, místy až sofistikovaný, ale zároveň umí navodit nadčasovou atmosféru, již literatura převyšuje politiku.

Drobnou připomínku mám k názvu práce: připadá mi pro knižní vydání dobrý, jen by bylo namístě v podtitulu uvést spíše hispanoamerický román než latinskoamerický: jistě by bylo možné do daného tématu zahrnout i brazilskou literaturu, tato práce jí však pozornost nevěnuje a spíše než o vědomí společných rysů tu jde patrně o běžné hispanistické zobecnění (k němuž mívají portugalisté výhrady).

Na práci Daniela Nemravy oceňuji rovněž, že ji napsal v češtině, stává se tak nepochybným přínosem k poznávání současné hispanoamerické literatury v našem kulturním prostředí. Cenný je i zřetel k českým reflexím v teoretických kapitolách (Málek, Bílek, Trávníček), vyvádějící filologie z oborové uzavřenosti.

Habilitační práce Daniela Nemravy splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru. Jednoznačně ji pro habilitační řízení doporučuji.

prof. PhDr. Anna Housková, CSc.
Ústav románských studií
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova v Praze

23. května 2015